

Facklig-politisk plattform

**Vänsterpartiet
2012**

Fackligt arbete – grunden för kampen om ett bättre liv

Våra möjligheter att leva ett gott liv bestäms i hög grad av de villkor vi har på vår arbetsplats. Lönen bestämmer vår levnadsstandard, arbetstiderna sätter ramarna för vår fritid, kraven på jobbet och arbetsmiljön påverkar vår ork och förmåga att leva ett rikt liv. Konflikten mellan arbete och kapital är som tydligast på arbetsplatserna. I arbetslivet manifesteras också de diskriminerande strukturer som underordnar, missgynnar och utestänger människor.

Därför är den dagliga fackliga kampen en avgörande del i arbetarrörelsens strävan att skapa bättre liv för oss alla. Med den utgångspunkten har arbetarrörelsen byggt sina organisationer för att stärka det fackliga arbetet på arbetsplatserna, men också göra det möjligt att vinna framgång på övriga områden i samhället.

Fackföreningsrörelsen har en unik ställning som samhällsintresse och kan och bör ta ställning i alla politiska frågor utifrån ett brett samhälleligt perspektiv. En stark och kämpande fackföreningsrörelse är avgörande för att minska kapitalets makt och utsträcka demokratin till alla samhällslivets områden.

Arbetarrörelsen i Sverige vilar på två ben: det fackliga och det partipolitiska. Det är en uppdelning som utgår från insikten att fackföreningsrörelsens framgångar i arbetet för rimliga löner och arbetsvillkor i hög grad är beroende av sådant som beslutas av riksdag och regering. Å andra sidan har styrkeförhållandena på arbetsmarknaden stor betydelse för vilket utrymme som finns för progressiva politiska reformer.

Den mest grundläggande frågan där politikens inriktning och den fackliga styrkan är som allra tydligast beroende av varandra är kampen mot arbetslösheten. För att löntagarna ska kunna stå starka gentemot arbetsgivarna krävs en ekonomisk politik som sätter full sysselsättning högst på agendan.

Men nivån på arbetslösheten är inte det enda som avgör vad vi kan uppnå. Väl fungerande sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar minskar utrymmet för lönedumpning och garanterar de drabbade anständiga levnadsvillkor. Fungerande barn- och äldreomsorg är nödvändiga för att både kvinnor och män ska kunna kombinera jobb och familjeliv. En offentlig sektor som fördelar välfärd efter behov minskar klass- och könsklyftor och ger alla medborgare demokratisk insyn i hur skattepengarna används.

Lagen om Anställningsskydd, Medbestämmandelagen, Arbetsmiljölagen, Förtroendemannalagen och övrig arbetsrättslagstiftning ger fackföreningarna stöd och skydd för att bedriva sitt dagliga arbete. Allt hänger ihop, och kampen för rimliga arbets- och levnadsvillkor kräver både fackligt och politiskt arbete för att bli framgångsrik.

Fackets uppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen. Den fackliga rörelsen kan aldrig underordna sig arbetsgivaren, regeringen eller något politiskt parti. Men för att nå framgångar måste facket och arbetarrörelsens partier bli bättre på att samarbeta.

För att det fackliga och det partipolitiska arbetet ska fungera tillsammans krävs dialog och samarbete mellan fack och partier. Genom facklig-politisk samverkan får fackföreningsrörelsen inflytande på politiken samtidigt som politisk-ideologisk skolning berikar det fackliga arbetet.

Idag finns en väl etablerad facklig-politisk samverkan mellan det socialdemokratiska partiet och LO och dess medlemsförbund. Det är fackförbundens medlemmar som ska besluta om, med vem och hur facket ska samverka, och det finns ingen tvingande nödvändighet i att samverkan endast förekommer mellan LO och socialdemokraterna. Inte heller formerna för facklig-politisk samverkan är en gång för alla givna.

Facklig-politisk samverkan på lokal nivå förekommer idag också mellan lokala fackliga organisationer och Vänsterpartiet. Vänsterpartiet ska sträva efter att utöka och fördjupa sin samverkan med fackföreningsrörelsen.

Fack och parti

Fackföreningsrörelsens mest centrala uppgift är att organisera arbetstagarna. Det viktigaste verktyget för att kunna tillvarata arbetstagarnas intressen på arbetsmarknaden är kollektivavtalen. Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att parterna kommer överens om vilka löner och andra villkor som ska gälla på arbetsmarknaden. Den lagstiftning som reglerar arbetslivet är ett komplement till och ett stöd för kollektivavtalen.

Det är en modell vi värnar om. En självklar utgångspunkt för vår arbetsmarknadspolitik är att den ska bidra till att stärka de fackliga organisationernas möjligheter att teckna kollektivavtal som tar tillvara alla arbetandes intressen och att verka på arbetsplatserna.

För att kunna utveckla en politik som stärker kollektivavtalens ställning och bidrar till förbättrade villkor i arbetslivet och i samhället i övrigt måste partiet på alla nivåer föra en öppen dialog med de fackliga organisationerna och fackligt aktiva på arbetsplatserna.

Praktiska erfarenheter av fackligt arbete ger viktiga bidrag till partiets politikutveckling och i ställningstaganden till olika sakfrågor. Partiets kontakter med fackliga centralorganisationer, förbund och aktivister är därför värdefulla och ska värnas och utvecklas.

Men vi måste också utveckla vårt facklig-politiska basarbete med målet att motivera fler vänsterpartister att ta på sig fackliga uppdrag. Samtidigt måste det vara politiskt meningsfullt för fackligt aktiva att vara aktiva inom Vänsterpartiet. Det fackliga arbetet är en central del av det utomparlamentariska

politiska arbetet, och de erfarenheter och kunskaper som fackliga partikamrater har ska tas tillvara när politik och arbetsmetoder utvecklas i partiarbetet.

Det är också viktigt för partiet att vi diskuterar de politiska frågor som diskuteras inom fackföreningsrörelsen. Med många fackligt aktiva som medlemmar i Vänsterpartiet blir de frågorna en naturlig del av partiets politiska diskussioner.

Partiets parlamentariska företrädare ska se till att ha nära dialog med fackliga organisationer och fackligt aktiva. Partiet ska självklart enbart anlita leverantörer av varor och tjänster som har kollektivavtal och följer arbetsrättsliga regler. Det är också självklart att Vänsterpartiets representanter i parlamentariska församlingar ställer motsvarande krav i all offentlig verksamhet när beslut om upphandlingar fattas.

Fackligt aktiva vänsterpartister

Vänsterpartister har ingen partipolitisk uppgift inom facket. Fackligt aktiva vänsterpartister ska vara goda fackliga företrädare, vara aktiva som medlemmar och arbeta för sin fackliga organisations och dess medlemmars bästa.

Utgångspunkten i arbetet ska därför aldrig vara partitaktisk, varken i synen på sakfrågor eller vilka personer man samarbetar med. Det ska förstås inte vara en hemlighet att man är aktiv i Vänsterpartiet. En duktig fackligt förtroendevald som är känd som vänsterpartist är bra för partiet.

Att vara fackligt aktiv vänsterpartist kan ibland upplevas som jobbigt, och många – men långt ifrån alla – har erfarenheter av att bli misstänkliggjorda och motarbetade av fackliga kamrater på grund av partitillhörighet. Det kan göra arbetet tungt och ensamt. Men lika viktigt som det är att bli respekterad för det fackliga arbete man gör i sin klubb är det förstås att man som partimedlem känner att det ses som en tillgång att man har ett fackligt uppdrag.

Det är därför en viktig uppgift för partiet att erbjuda arenor för fackligt aktiva vänsterpartister där det finns möjligheter att utbyta erfarenheter och hämta stöd och inspiration från varandra. Ett nationellt nätverk för fackligt aktiva vänsterpartister ska vara en sådan plattform för åsikts- och erfarenhetsutbyte. Partiet centralt ska erbjuda stöd till distrikt, föreningar och fackligt aktiva med facklig-politiskt studiearbete. Nationella och regionala träffar för fackligt aktiva vänsterpartister ska arrangeras regelbundet. Samverkan med Ung Vänsters fackliga arbete ska också samordnas centralt.

Det facklig-politiska arbetet på lokal nivå måste stärkas och uppvärderas. Partikongressen 2012 beslöt ändra stadgarna för att underlätta bildandet av partiföreningar för medlemmar inom gemensam bransch eller yrke eller med gemensam arbetsgivare. Det är en viktig uppgift för partiet centralt och för partidistriktet att informera fackligt aktiva om möjligheten att bilda partiföreningar för medlemmar inom gemensam bransch eller yrke eller med gemensam arbetsgivare och att stötta sådana initiativ. Varje partidistrikt ska utse

facklig-politiskt ansvariga i sina styrelser med uppgift att samordna och utveckla det facklig-politiska arbetet.

Internationell solidaritet

Internationell solidaritet har alltid varit viktig för arbetarrörelsen. Idag när många nationella regleringar tagits bort blir det internationella perspektivet allt viktigare. Den globaliserade ekonomin där löntagare i olika länder ställs mot varandra i jakt på de lägsta produktionskostnaderna leder till ökad exploatering av löntagare.

Låga löner och dåliga anställningsvillkor i de länder dit mycket av produktionsindustrin har flyttat drabbar givetvis i första hand de som arbetar där. Men det påverkar också löner och anställningsvillkor här hemma. Löntagare i Sverige uppmanas att ”anpassa” sina krav efter konkurrensen från länder med låga löner, annars hotar arbetslöshet.

Vi kan aldrig acceptera att löntagare ställs emot varandra i en ond spiral där löner och arbetsvillkor hela tiden försämras. För att stå emot den utvecklingen krävs både internationellt fackligt samarbete, internationellt samarbete kring politiska frågor som rör exempelvis handelsvillkor och inte minst nationella politiska strategier för hur vi ska utveckla vår ekonomi, vårt arbetsliv och vår välfärd på ett långsiktigt hållbart sätt.

EU-medlemskapet har radikalt förändrat villkoren på den svenska arbetsmarknaden. Allt mer överstatlig lagstiftning har krympt handlingsutrymmet för såväl fackföreningar som nationella parlament. EU-domstolens utslag i Laval-målet har, tillsammans med ett antal liknande domar, kraftigt inskränkt grundläggande fackliga rättigheter och urholkat den svenska kollektivavtalsmodellen.

Den fria konkurrensen är huvudprincip för hela EU-projektet och allt, inklusive löner och arbetsvillkor, vägs mot hur de kan tänkas hindra marknadskrafternas intressen. EU:s domstol har i detta system en oacceptabel makt att sätta sig över de landvinningar och rättigheter som arbetarrörelsen har kämpat sig till.

Krisen i Euro-området har lett till ytterligare ökad överstatlighet på bekostnad av fackliga rättigheter, löner och arbetsvillkor för medlemsstaternas arbetare. För vänstern och fackföreningsrörelsen är det viktigare än någonsin att ta gemensam strid mot den löntagarfientliga utvecklingen i EU och Euro-området och formulera alternativa former för samarbete och samverkan över gränserna.

Att hitta strategier som kan svara mot de allt hårdare villkoren för löntagare världen över är en stor och viktig utmaning som både fackföreningsrörelsen och den politiska vänstern står inför. De fackliga internationalernas arbete i Europa och övriga världen är en viktig motmakt mot global lönekonkurrens och social dumpning som behöver utvecklas och stärkas. Både lokalt och globalt behöver fler strategiska allianser med andra politiska och sociala rörelser bildas.

Strategiska utmaningar

Fackföreningsrörelsen har många viktiga frågor att arbeta med, och inget är oviktigt. Men det finns några frågor som är särskilt aktuella och kritiska just nu, och som hela arbetarrörelsen har ett ansvar att mobilisera fackligt och politiskt kring.

1. Striden om bilden av facket

Det pågår en strid om bilden av facket. Den politiska högern, näringslivets företrädare och opinionsbildare, har trappat upp retoriken mot facket. Genom osakliga påhopp och felaktiga beskrivningar av fackliga krav som ”oansvariga”, legitima konflikter som ”maffiametoder” och liknande utmålas facket som ett slags överhet som hotar företagen, jobben och hela ekonomin. Genom att hävda att anställningstrygghet och solidarisk lönesättning stänger ute unga och invandrade från arbetsmarknaden försöker högern skapa falska motsättningar, där facket är de arbetslösas fiende.

Givetvis finns också kritik från fackens egna medlemmar mot strategier och arbetssätt inom facket. Det är viktigt för fackföreningsrörelsens möjlighet att växa och utvecklas att sådan kritik tas på allvar och når medlemmarnas företrädare i ledningen.

Men skillnaden mellan medlemmarnas kritik och högeropinionens kritik är stor. Högeropinionens kritik mot facket har som syfte att urholka de fackliga rättigheterna och försvaga löntagarnas ställning. Högeropinionen menar att facket har alldeles för mycket makt, och att den måste minskas.

Den kritik som finns bland medlemmarna utgår tvärtom ofta från den frustration som uppstår när facket inte förmår att lösa de problem som medlemmarna önskar. Det är därför en stor utmaning för såväl fackföreningsrörelsen som den politiska vänstern att hitta konstruktiva sätt att diskutera och hitta lösningar på problemen inom facket och samtidigt göra klart att det är något helt annat än högerns allmänt antifackliga argumentation.

Vi ska bemöta högeropinionens falska bilder av facket med bilderna av arbetslivets verkliga problem att allt fler arbetar under högre press och upplever större maktlöshet och att en starkare fackföreningsrörelse behövs för att kunna vända den utvecklingen.

Vänsterpartiets uppfattning är att fackföreningsrörelsen måste bli starkare om arbetslivet och samhället ska kunna förändras till det bättre. Det innebär inte att vi som parti alltid håller med om varje beslut och handling som fackförbunden står bakom. Men vi värnar och respekterar fackförbundens rätt att fatta beslut inom sina strukturer, och att det är medlemmarna i respektive förbund som ska äga den makten, inte politiska partier.

2. Striden om kollektivavtalen

Kollektivavtalsmodellen har visat sig överlägsen andra modeller för att ge löntagarna inflytande över anställningsvillkor och löner. Länder där löntagarnas

rättigheter i huvudsak är baserade på lagstiftning ger ett svagare skydd för både arbetsvillkor och löner. En av de viktigare poängerna med kollektivavtalsmodellen är att det är löntagarna själva som bestämmer vad de ska ta strid för och att de själva strider för det.

Kollektivavtalsmodellen är på många sätt hårdare ansatt än på länge. Fler små arbetsplatser, ett ökat antal otrygga visstidsanställningar, inhyrning från bemanningsföretag och fler som tvingas bli "egenföretagare" splittrar de anställda och försvårar facklig organisering.

Inskränkningen av konflikträtten och rätten att teckna kollektivavtal för utstationerade arbetare och den ökande exploateringen av papperslösa och migrantarbetare från länder utanför EU har skapat en parallell arbetsmarknad där lagar och avtal inte följs. Låglönekonkurrens, farliga arbetsmiljöer och rena slavvillkor är vad som erbjuds en växande skara av rättslösa arbetare på den svenska arbetsmarknaden.

I hög grad har denna utveckling sin grund i domar från EU-domstolen och politiska beslut fattade av den borgerliga regeringen. En lång rad lagar som skyddat mot lönedumpning och exploatering har luckrats upp. Samtidigt har arbetslöshetsförsäkringen slagits i spillror och den aktiva arbetsmarknadspolitiken har ersatts med en ensidig utbudspolitik med syfte att pressa ned löner och arbetsvillkor. Statliga subventioner utgår idag till arbetsgivare som saknar kollektivavtal eller ens grundläggande försäkringsskydd. Genom arbetsmarknadsåtgärden FAS 3 tvingas tiotusentals arbetslösa jobba i såväl privat som offentlig sektor på obestämd tid utan lön eller de rättigheter som en anställning ger.

Sammantaget underminerar denna politik mycket effektivt den fackliga organisationsgraden och kollektivavtalstäckningen på den svenska arbetsmarknaden. Detta är ett stort hot mot löntagarnas möjlighet att ta tillvara sina rättigheter och utgöra en motkraft till kapitalintressena.

Om allt färre är medlemmar i facket riskerar fackets rätt att kräva avtal att bli tandlös och möjligheterna att få bra innehåll i avtalen försvagas. För att kunna ställa offensiva krav i förhandlingar och se till att ingångna avtal hålls krävs att facket har många och aktiva medlemmar ute på arbetsplatserna.

Att få fler att organisera sig fackligt är därför en av de viktigaste uppgifterna för arbetarrörelsen. Det kräver politiska reformer som underlättar facklig organisering och ett starkare skydd för fackliga förtroendevalda ute på arbetsplatserna. Vänsterpartiet driver en rad sådana strategiskt viktiga krav. Vi vill använda lagstiftningen för att stärka anställningstryggheten och bekämpa olika varianter av lönedumpning och svartjobb. Vi vill också skydda utländsk arbetskraft och papperslösa från exploatering genom skärpt lagstiftning. Anställningstryggheten måste stärkas och utrymmet för att exploatera utländsk arbetskraft och papperslösa måste täppas till. Men det krävs också en

kraftsamling för att öka kunskaperna om och förståelsen för kollektivavtalsmodellen och vikten av att organisera sig fackligt.

Alltför många löntagare och aktiva inom fackföreningsrörelsen har tagit de rättigheter man vunnit för givna, vilket gör det svårare att ta debatten mot högerens antifackliga offensiv. Det behövs därför ett stort folkbildningsarbete för att kunna på allvar försvara och stärka kollektivavtalsmodellen.

3. Jämställda löner och arbetsvillkor

Kvinnor har lägre löner, jobbar oftare deltid och är oftare hänvisade till otrygga anställningar än män. Kvinnor missgynnas också vid befordringar och har i högre grad än män enformiga och förslitande arbetsuppgifter.

Kvinnors sämre villkor i arbetslivet beror inte bara på diskriminering från arbetsgivarna. Den ojämna fördelningen av ansvaret för barn, hjälpbehövande släktingar och det dagliga hemarbetet bidrar starkt till att kvinnor har ett sämre utgångsläge i arbetslivet än män.

Vid sidan av direkta ekonomiska satsningar på ökade löner i den offentliga sektorn och skärpt antidiskrimineringsarbete är därför individualiserad föräldraförsäkring, stärkt rätt till fasta jobb på heltid och satsningar på utbyggd omsorg om barn och gamla viktiga frågor som Vänsterpartiet driver på den parlamentariska arenan. Vi vill också lagstifta om en generell arbetstidsförkortning som gör det möjligt för fler att orka kombinera heltidsarbete med hemarbete och fritid.

På den fackliga arenan förs också en viktig kamp för kvinnors löner och arbetsvillkor. LO:s centrala avtalskrav på större löneökningar i kvinnodominerade yrken är ett viktigt steg i riktning mot en strukturell omfördelning av könsrelaterade löneskillnaderna, liksom kampen mot otrygga anställningar och deltider. Det krävs dock ett högre tempo och en större samordning om lönediskrimineringen ska kunna bekämpas effektivt. Medlingsinstitutet måste ges ett tydligare uppdrag att understödja avtal som utjämnar de strukturella löneskillnaderna mellan mans- och kvinnodominerade yrken och sektorer.

Många välfärdsreformer som har särskild betydelse för jämställdheten har sin grund i fackliga initiativ. Fackföreningsrörelsens påverkan på välfärdsstatens utformning har bland annat bidragit till att vi har en barnomsorg som gör det möjligt att kombinera föräldraskap och jobb och att vi har maxtaxa i förskolan. Att värna och utveckla barnomsorgen så att den motsvarar arbetande föräldrars behov förblir en viktig feministisk uppgift för såväl fackföreningsrörelsen som Vänsterpartiet. Det är lika viktigt att ställa krav på att arbetslivet tillåter att kombinera jobb och föräldraskap.

De kommande åren kommer att präglas av en kraftig ökning av antalet äldre med behov av omsorg. Att bygga ut och förbättra kvalitén i den gemensamt finansierade äldreomsorgen är därför avgörande för kvinnors möjlighet att

förvärvsarbete i framtiden. Brister i äldreomsorgen riskerar annars att leda till ökade krav på anhöriga att ta hand om äldre oavlönat. Av erfarenhet vet vi att det i första hand kommer att bli kvinnor som axlar det ansvaret. Också detta är en fråga där fackföreningsrörelsen och Vänsterpartiet har gemensamma intressen.

Det finns ett stort värde i att öka ansträngningarna att hitta morgondagens lösningar för jämställda villkor i arbetslivet och samhället i övrigt i dialog mellan fack och partier.

4. Låglönepolitiken

Den borgerliga regeringens arbetslinje är strategisk och genomtänkt. De kraftigt försämrade villkoren för arbetslösa och sjuka tvingar fram en press nedåt på löner och arbetsvillkor. En majoritet av de arbetslösa saknar idag ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Ersättningsnivån är så låg att endast en bråkdel av löntagarna får ut 80 procent i ersättning om de förlorar jobbet. Därmed har ett av de viktigaste värnen mot lönedumpning monterats ned.

Reglerna i sjukförsäkringen har möjliggjort uppsägningar av sjukskrivna som istället blir arbetssökande med mycket små möjligheter att ställa krav. Istället för en arbetsmarknadspolitik som erbjuder utbildning och omskolning för den som blivit arbetslös ställs allt hårdare krav på att ta första bästa jobb, till vilket pris som helst.

Skattesubventioner, avregleringar och privatiseringar flyttar över jobb till den privata tjänstesektorn där det är svårt att kontrollera löner, arbetsmiljö och andra villkor. Jobbskatteavdraget syftar till att hålla lönekraven nere och urholkar värdet av trygghetsförsäkringar och pensioner.

Sammantaget syftar denna politik till att skapa en låglönearbetsmarknad lik den som finns i många andra länder. De borgerliga partierna argumenterar för sänkta löner och pekar särskilt ut grupper som unga och invandrade som de som ska ha lägre löner. Kollektivavtalens starka ställning, solidarisk lönepolitik, aktiv arbetsmarknadspolitik och hög a-kasseersättning har hittills hållit emot den utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden. Den borgerliga politiken är systematiskt inriktad på att bryta ned dessa institutioner och bana väg för ökade löneskillnader.

Därför krävs en sammanhållen facklig-politisk strategi som tar ett helhetsgrepp på förändringarna av arbetsmarknaden och välfärdssystemen. Bara så kan vi motverka de värsta effekterna av högerpolitiken och förhindra att låglönearbetsmarknaden på allvar etableras i Sverige. Framtidens a-kassa, sjukförsäkring, arbetsrätt och arbetsmarknadspolitik måste utvecklas i samverkan mellan fack och partier för att skapa förutsättningar för en starkare ställning för löntagarna och ökad demokrati i arbetslivet. Målet om ett jämlikt och jämställt samhälle kan bara nås om arbetarrörelsen förmår samverka och mobilisera människor för förändring.

